

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПРОСТІР ДЛЯ ВСІХ І КОЖНОГО:

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ
В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досвід роботи

Управління культури та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад
«Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради

**Простір для всіх і кожного:
безбар'єрність та інклюзія
в публічних бібліотеках
Черкаської області**

Досвід роботи

Черкаси 2026

**УДК 024.7–056.26
П81**

Укладачка	Н. Д.Вітавська
Редакторка	О. І. Дяглюк

П81 Простір для всіх і кожного: безбар'єрність та інклюзія в публічних бібліотеках Черкаської області : досвід роботи / Упр. культури та охорони культурної спадщини Черкас. облдержадмін., «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черкас. облради ; [уклад. Н. Д. Вітавська]. – Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2026. – 12 с.

У виданні висвітлено досвід роботи бібліотек Черкаської області зі створення безбар'єрного середовища в закладах для всіх груп населення та забезпечення рівних можливостей з реалізації своїх прав на отримання послуг

Матеріал призначений для бібліотечних працівників та спеціалістів галузі культури.

УДК 02:005.8

© Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка», 2026

Безбар'єрність є важливою складовою сучасного демократичного суспільства та передбачає створення рівних можливостей для всіх людей незалежно від їхнього фізичного, інтелектуального чи психо-емоційного стану. У цьому контексті публічні бібліотеки відіграють особливу роль як відкриті соціокультурні та інформаційні простори, доступні для кожного члена громади.

Відповідно до законодавства України та Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, бібліотеки мають забезпечувати умови для вільного доступу до своїх ресурсів, послуг і можливостей розвитку. Реалізація політики безбар'єрності в бібліотечній сфері охоплює кілька ключових напрямів:

- фізичну безбар'єрність, що передбачає безперешкодний доступ до приміщень і послуг;
- інформаційну безбар'єрність, спрямовану на доступність інформації для різних категорій користувачів;
- цифрову безбар'єрність, яка забезпечує рівний доступ до електронних ресурсів і сервісів;
- освітню безбар'єрність, що підтримує можливості навчання та саморозвитку впродовж життя.

Сьогодні в діяльності бібліотечних закладів є важливим питання подолання цифрової безбар'єрності та підвищення рівня цифрової грамотності користувачів через організацію занять з оволодіння комп'ютерною технікою, популяризацію актуальних програмних продуктів, мобільних застосунків. Формування інформаційної культури, медіа-та цифрової грамотності стало можливим завдяки створенню та діяльності в бібліотеках Хабів цифрової освіти. Загалом їх зареєстровано 92, але при публічних бібліотеках активно працюють 56. Наприклад, у Чорнобаївській громаді Хаби цифрової освіти діють при 8 закладах. У них проводять навчання та надають консультації з цифрової грамотності, із користування гаджетами, встановлення різноманітних додатків, проводять години фінансової мудрості «Фінансова та цифрова грамотність, фінансова безпека» для користувачів поважного віку. Навчання відбувається в інтерактивному форматі з використанням практичних завдань та презентацій. Крім вищезазначених, основними в діяльності Хабів були індивідуальні консультації «Цифрова майстерня», де відвідувачі отримували допомогу під час використання комп'ютерів, інтернет-сервісів та застосунків. Особливо популярними стали заняття з реєстрації в мережі, створення електронної пошти, оплати послуг через Інтернет, використання державних онлайн-послуг.

Особливу увагу було зосереджено на правилах безпеки в інтернеті та захисті персональних даних «Смартфон для кожного». Учасники вивчали основні функції сучасних телефонів, використання

мобільних додатків, налаштування гаджетів та пошук інформації в Інтернеті.

У межах теми «Дія та цифрова освіта» тренери знайомили з можливостями застосунку «Дія» щодо отримання необхідних документів та послуг від державних установ онлайн. Учасників навчали користуватися цими сервісами для подання заяв та отримання довідок.

Важливими були практичні заняття «Соціальні мережі для початківців», під час яких учасники навчались основам роботи в соцмережах та захисту особистих даних.

У Христинівській територіальній громаді створені та працюють Хаби цифрової освіти на базі 14 публічних бібліотек. Проводять заняття для користувачів із надання цифрової грамотності та проведення професійних занять із бібліотекарями із цього напрямку.

Заклади забезпечують доступ до сервісів «Публічна кадастрова карта України», «Єдиний державний реєстр судових рішень», «Пенсійний калькулятор», «Пошук роботи», «Електронне оформлення заяви на вступ до вищого навчального закладу України». Користуючись можливостями Хабу бібліотеки-філії с. Ягубець, жителька пройшла навчання та отримала права водія. Для користувачів бібліотек громади в Хабах були організовані навчання на теми: «Вільний доступ до навчання цифрової грамотності», «Замовлення товарів через Інтернет», «Реєстрація в соціальних мережах», «Реєстрація на порталі Дія». «Створення облікових записів», «Бронювання ліків», «Сплата коштів з картки на картку» та ін. Також для користувачів проводили індивідуальні заняття з комп'ютерної грамотності.

Для фахівців територіальних громад організували практичні заняття «Завдання Хабів цифрової освіти у бібліотеках», «Ведення сторінок в соцмережах». Відбулися години обміну досвідом «Хаб у бібліотеці: проблеми і надбання».

Хаб цифрової освіти, що діє при Калинопільській ЦБ, забезпечує доступ жителів селища до сучасних цифрових технологій та знань. Серед користувачів Хабу – люди пенсійного віку, безробітні, люди з інвалідністю. У межах проекту «Велобібліотека для літніх людей» бібліотечні працівники під час виїздів навчають маломобільних членів громади цифровій грамотності як волонтери. Це перегляд освітніх серіалів на платформі «Дія. Цифрова освіта», користування онлайн-банкінгом, різноманітні онлайн-оплати, записи до лікаря та ін. Про послуги Хабу можна дізнатися з буклету «Сучасна бібліотека – простір нових можливостей», на сторінці ПБ у соцмережах. Особливою популярністю серед громади користується «Смарт практикум для пенсіонерів».

У Шрамківській територіальній громаді 6 бібліотек-філій працюють та надають послуги як Хаби цифрової освіти. Їх послугами скористалася 1521 особа. Проведено 19 групових занять та 107 індивідуальних для різних категорій користувачів, зокрема пенсіонерів, осіб з інвалідністю, ВПО, безробітних, юнацької аудиторії. Користувачі навчилися працювати із сайтами органів державної влади та місцевого самоврядування, користуються послугами інтернет-банкінгу, можливостями інтернет-магазинів та ін. Для юнацького клубу «Бібліодрайв» провели заняття «Створення цифрової листівки у застосунку Canva», «Створення презентацій у Canva». Для користувачів старшого шкільного віку відбулися заняття «Знайомство з сайтом ДІЯ. ОСВІТА» за серіалом «Безбар'єрна грамотність». Користувачам надавали індивідуальні консультації зі створення електронної пошти, користування вайбером, із роботи у фоторедакторі на телефоні, з основ роботи з документами Word, із відеоредактором «Кіностудія Windows Live», із формування витягів з Дії, Резерв+, оформлення грошової допомоги у UKRAINIAN RELITF PROJECT та ін.

Нині бібліотеки всіх територіальних громад Черкащини є головними інформаційними центрами. Основними в наш час є питання, пов'язані з військовим станом, адаптацією та працевлаштуванням ВПО, соціального, правового захисту ветеранів, членів їх сімей тощо. Важливим в цьому напрямку стає діяльність у бібліотеках Інтернет-центрів (53) та Центрів доступу до мережі Інтернет (221). Про це свідчить кількість відвідування – 62 188 користувачів.

Калинопільська публічна бібліотека взяла участь у волонтерському проєкті «Як ти, брате?» як основний інформаційний агент та популяризатор інформації про підтримку себе та оточуючих під час війни через інформаційні посібники, що отримав заклад. Бібліотечні працівники, відповідно до рекомендацій, змогли зберегти та відновити контакти з ветеранами, на засіданнях клубів психологічної підтримки навчали жителів громади, членів сімей ветеранів умінню спілкуватися з цією категорією через розмову, бібліотерапію. Важливою складовою інформаційної безбар'єрності є реалізація проєкту «Інформаційний простір інтересів ветеранів Взаємодія», у межах якого надають інформаційні послуги ветеранам та їхнім родинам, молодіжній аудиторії, ВПО. Цікавою та актуальною була зустріч-презентація з ветеранами, членами сімей військовослужбовців «Компас можливостей», під час якої презентували можливості соціальної адаптації, розвитку професійних навичок та можливостей самореалізації військових та їхніх близьких. Керівник бібліотеки та представники центру зайнятості ознайомили учасників з можливостями отримання ваучерів на навчання, участі у грантових програмах тощо. Бібліотечні працівники залучили керівництво

відділу ветеранської політики ТГ до надання інформації зі спектру юридичних послуг для ветеранів. Також публікували в соцмережах корисну інформацію для ВПО, готували інформаційні буклети «Послуги для ВПО» та ін. Для категорії користувачів з інвалідністю в бібліотеках ТГ оформлена наочність «Пільги для людей з інвалідністю», «Консультує юрист», така ж інформація розміщена на сторінках бібліотек у соцмережах.

Бібліотечні заклади Монастирищенської територіальної громади забезпечують доступ до інформації для різних категорій користувачів. У закладах створені змінні інформаційні зони, де зібрані матеріали на теми законодавства, представлені тематичні інформаційні видання, довідково-література для людей 60+, з інвалідністю, ВПО. Бібліотекарі надають послуги з пошуку потрібної інформації в мережі Інтернет. Цікавим є інформаційний відеолекторій «Бачити людей серцем», під час засідань якого відбуваються діалоги щодо важливих моментів у спілкуванні з ветеранами, виходу зі стресових ситуацій шляхом бібліотерапії тощо. У закладах проведено інформаційні години-обговорення «Безбар'єрність – це коли зручно всім без винятку», флешмоб «Всі ми різні, але ми рівні», уроки добра «Добро врятує світ» та ін.

У Смілянській центральній бібліотеці ім. Олени Журли-вої можна скористатися скрін-рідером NVDA (безкоштовна програма зчитування з екрана для людей з порушеннями зору). У межах проекту «Бібліотечне укриття» на платформі «Бібліорелакс» проходять інформаційно-пізнавальні зустрічі, майстер-класи, екскурсії для підопічних Смілянського психоневрологічного інтернату. Значне місце у цьому проєкті займає діяльність клубу «Коліжанки», що створений для зустрічей із жінками ВПО з метою психологічного розвантаження, інформаційно-пізнавального дозвілля. У бібліоте-

ках системи діють інформацій-но-консультаційні пункти для надання та пошуку інформації для маломобільних груп користувачів.

Інформаційно-безбар'єрна діяльність Публічної бібліотеки Чорнобаївської територіальної громади – це послідовна робота з охоплення увагою жителів літнього віку, осіб з інвалідністю та одиноких. Цьому сприяє діяльність клубів «Активне довголіття», ветеранського клубу «Зустріч», «Журавка» та ін. Цікавою стала етнографічна мандрівка «Зігріті вишиванкою», яка відбулася за участю Центру надання соціальних послуг Чорнобаївської селищної ради.

Під час заходу демонстрували відео «Історія свята», «Україна – вишите відродження», відеопрезентацію про музеї, традиції, техніки вишивання, старовинні узори, що притаманні кожному регіону України. Цікавим став майстер-клас для жінок літнього віку «Великодня радість» із виготовлення великоднього віночка. Він супроводжувався інформаційними відступами про великодні традиції.

Фахівцями публічних бібліотек були проведені інформаційні кампанії задля організації та участі в родинному святі для ветеранів та членів їхніх родин, у зустрічі-вшануванні «Материнське серце – опора України» для волонтерів Чорнобаївщини. Бібліотекарі систематично проводять обслуговування з наданням корисної інформації мешканців відділення стаціонарного перебування літніх одиноких людей.

Співпраця Звенигородської публічної бібліотеки ім. Ю. С. Кримського з міською ветеранською організацією та клубом «Берегиня» сприяє залученню до всіляких заходів, подій людей поважного віку, з інвалідністю. Цікавими та потрібними для таких категорій стала виставка

«Рушники надії» в ЦБ, де кожен рушник вишитий рідними захисників, які перебувають у полоні або зникли безвісти. Пізнавальною для користувачів стали зустрічі з профільними лікарями.

Паланська публічна бібліотека приділяє значну увагу обслуговуванню та спілкуванню із соціально незахищеними категоріями населення, дітьми з інвалідністю, маломобільними громадянами, ВПО. Успішно використовують книгоношення, проводять індивідуальні консультації з пошуку інформації в Інтернеті. У багатьох бібліотеках-філіях громади створені пункти правової підтримки «Інтернет-підтримка людям з особливими потребами», де бібліотекарі надають інформаційно-практичну допомогу цим категоріям із пошуку потрібної інформації, використання мережі для здійснення різних платежів, спілкування з рідними за допомогою інтернет-додатків. Важливим напрямком у безбар'єрному спілкуванні є проведення інформаційно-пізнавальних заходів, як-от бібліопосиденьки «Великий дар ділитися добром», «Об'єднуємо зусилля заради допомоги», «У срібнім сяйві прожитих років» та ін. Важливою є підтримка бібліотечних починань та заходів спільно з керівництвом ТГ, старостатом, громадськими організаціями, членами громади.

Бібліотеки завжди були закладами, які займалися освітньою діяльністю з різними категоріями користувачів. Будь-який житель громади має можливість скористатися послугами книгозбірень відповідно до своїх вподобань. Цікавим є досвід роботи бібліотек Смілянської МЦБС зі створення Центрів освіти для дорослих (ЦОД) та роботи клубів за інтересами.

Так у системі діють ЦОДи: «Артклуб "Акварель"», «Цифрова грамотність "50+"», «Консультаційний хаб цифрової освіти "Поважний вік"», «Артстудія "Поринь у веселку"». Також для користувачів різних поколінь працюють 24 клуби за інтересами, наприклад, літературно-мистецький клуб «З райдугою в серці», клуб за інтересами «ДОКА», клуб для жінок елегантного віку «Імідж», розмовний клуб «Магія слова» та інші. Цікавими та освітньо потрібними стали зустрічі користувачів зі смілянським письменником Анатолієм Горбівненком, письменницею, композиторкою, співачкою Тамілою Чупак. У межах проєкту «Бібліотечне укриття» в дозвіллевому клубі «ДОКА» відбулося засідання «Літературні стежки Смілянщини» та знайомство з творчими здобутками місцевих літераторів.

У Публічній бібліотеці Чорнобаївської селищної ради в межах проєкту «Мистецький вернісаж Чорнобаївщини» відбулися засідання мистецької вітальні «Народні джерела творчості» за участю ветеранського клубу «Зустріч» та фольклорного колективу «Оберіг» села Красенівка, презентації козацьких історичних пісень та мистецьких виставок місцевих майстринь. У засіданні взяли участь ВПО, жителі поважного віку ТГ, місцеві поетеси Віра Тараненко, Антоніна Перехрест, Варвара Кучерява. У бібліотеці організовано та презентовано виставку «З пензлем в руках та любов'ю до України» художника-аматора Бориса Камінського. Присутні ознайомилися з життєвим і творчим шляхом автора, його картинами, дізналися про техніки їх виконання.

У бібліотечному просторі «Співрозмовник», що діє при публічній бібліотеці, формують у користувачів мовну грамотність, навчають пра-

вільного слововживання, збагачують словниковий запас, допомагають опанувати норми наголошення та правопису. При цьому основними формами заходів стали літературні зустрічі, мовні майстерні, творчі вечори та презентації книг. Учасники клубу – молодь, люди поважного віку, ВПО.

Особливе місце в роботі простору посідає цикл зустрічей в межах проєкту «Літературний вівторок» як традиційна форма спілкування учасників. Під час зустрічей обговорюють твори українських авторів, діляться думками щодо прочитаного, аналізують зміст, художні образи, стилістичні особливості творів. У бібліотечному просторі «СпільноHUB» відбулися презентації творчості Дари Корній, Ліни Костенко, Дарини Гнатко та ін.

У бібліотеках Черкаської МЦБС освітній діяльності сприяє робота об'єднань та клубів за інтересами. Вони збирають користувачів різного віку, соціального статусу та сприяють розвитку творчих здібностей громадян, їх змістовному дозвіл्लю. Це Клуб цікавих зустрічей, «Для дому, для душі, для дозвілля», літературно-мистецькі вітальні «Перехрестя». «Велес», бібліосалон «Черкаські посиденьки» та ін. Основна мета цих форм діяльності – сприяння повноцінному дозвіл्लю користувачів, особливо людей віку 60+. Учасники збираються раз на тиждень, знайомляться з новинками літератури, самі читають улюблені вірші та прозу. Відбуваються зустрічі з письменниками, митцями, мовознавчі турніри, творчі діалоги.

Більшість бібліотек області функціонують як освітні, інформаційні та просвітницькі центри громад. Вони забезпечують безбар'єрний доступ до знань, інформаційних ресурсів і культурних послуг, сприяють інтелектуальному розвитку населення та змістовному дозвіл्लю користувачів. Створення безбар'єрного бібліотечного середовища відкриває можливості для активної участі різних категорій населення в житті громади, сприяючи реалізації їхнього потенціалу та соціальній інтеграції.

Список використаних джерел

1. Горчинська В. Створення безбар'єрного середовища в бібліотеці. *Блог Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. Публічна бібліотека територіальної громади* : [блог]. 2023. 7 листоп. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=8242> (дата звернення: 12.06.2026).

Інформаційне видання

**Простір для всіх і кожного:
безбар'єрність та інклюзія в публічних бібліотеках
Черкаської області**

Досвід роботи

Укладачка

Вітавська Наталія Дмитрівна

Відповідальна за випуск

В. М. Величко

Редагування

О.І. Дяглюк

Комп'ютерне опрацювання

Н. Д. Вітавська

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка»
вул. Б. Вишневецького, 8 м. Черкаси, 18001

Обкладинка згенерована за допомогою ChatGPT

Підписано до друку 22.06.2026. Тир. 35.
Ксерокс ОУНБ імені Тараса Шевченка

“

*Інклюзія — це не про особливих людей.
Це про новий рівень культури,
доступності та людяності.*

”

